

РОЗВИТОК ДЕФІНІЦІЇ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ В ТЕОРІЇ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ

В. В. ДРУЖИНІНА, доктор економічних наук, професор
(Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського)

Анотація. *Мета статті* полягає у виявленні дефініції фінансового контролінгу організації з урахуванням положень сучасного менеджменту. У статті розкрито дихотомію поглядів на зміст фінансового контролінгу. **Методика дослідження.** *Вирішення поставлених у статті завдань* здійснено за допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, діалектичного підходу. **Результати.** *На основі* проведеного морфологічного аналізу у статті запропоновано підходи щодо визначення принципів фінансового контролінгу, урахуваючи методологію синергетики, управління змінами, системного підходу як наукової бази сучасного менеджменту. **Практична значущість результатів дослідження.** *У статті обґрунтовано, що* врахування методології сучасного менеджменту організацій дає можливість отримати розвиток дефініції фінансового контролінгу, що полягає у визначенні його як підсистеми фінансового менеджменту, яка ґрунтується на методології системності, синергетичності, рефлексії, управлінні знаннями, загальноуправлінських і фінансових методах та інструментах. Основні наукові положення статті можна використовувати у практиці управління підприємств різних форм власності та галузевої приналежності.

Ключові слова: фінансовий контролінг, контролінг, управлінські рішення, контроль, менеджмент, бізнес-процеси, фінансова діяльність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Контролінг, як відомо, є результативним сучасним управлінським інструментом (складовою частиною, підсистемою процесу управління), що впливає на зростання ефективності функціонування підприємств. З розвитком форм і методів управлінського впливу вдосконалюється і система контролінгу. У загальновідомому розумінні контролінг є основою прийняття управлінських рішень, орієнтованою на стратегічний фінансовий результат діяльності організації, реалізуючись через планування, організацію, контроль, координацію та регулювання основних показників функціонування суб'єктів господарювання. У періоди фінансово-економічної нестабільності й активізації деструктивних процесів в економіці, які безпосередньо впливають на фінансові відносини на мікрорівні, зростає інтерес дослідників до фінансового контролінгу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі теоретичним та методологічним засадам фінансового контролінгу в останні роки присвячено праці І. Біломісної, Т. Васильєвої, Н. Виговської, Н. Іщенко, В. Костецького, В. Маргасової, В. Одноволик, Д. Савчук [1–8]. Різноманітність поглядів науковців на сутність фінансового контролінгу актуалізує необхідність дослідження його змістовної форми, визначення притаманних йому властивостей, релевантних як умовам функціонування організацій в Україні, так і аспектам сучасного менеджменту.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розвиток дефініції фінансового контролінгу організації з урахуванням положень сучасного менеджменту.

Основне завдання контролінгу полягає в забезпеченні довгострокового існування суб'єкта господарювання, а ідея, на відміну від контролю, у порівнянні реальних показників із плановими та здійсненні на цій основі необхідного коригування фінансових процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У науковій літературі існує певна історична дихотомія відносно поглядів на зміст фінансового контролінгу (табл. 1).

Таблиця 1

Дихотомія поглядів на зміст фінансового контролінгу

Автор	Визначення
<i>Фінансовий контролінг, що ототожнюється з контролінгом бізнес-процесів</i>	
Н. Виговська	Антикризовий контролінг – система визначення цілей, прогнозування і планування механізмів та інструментів досягнення цих цілей, а також перевірки того, наскільки успішно виконані поставлені цілі. Антикризовий контролінг є особливим видом фінансового контролінгу, що має свою специфіку під час визначення мети, завдань, функцій та методів
Ф. Фрайберг	Фінансовий контролінг – підсистема контролінгу підприємства, метою якої є забезпечення оптимального рівня фінансової рівноваги суб'єкта господарювання, максимізація вартості капіталу й отримання прибутків
Т. Васильєва	Фінансовий контролінг доцільно визначати як цілісну систему методів планування, обліку, аналізу та контролю, що оперує кількісними показниками й забезпечує підтримку фінансового менеджменту на підприємстві для досягнення мети його діяльності за максимально ефективного використання фінансових ресурсів
О. Терещенко	Фінансовий контролінг – це спеціальна саморегулююча система методів та інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку фінансового менеджменту підприємства та включає в себе інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль і внутрішній консалтинг
І. Басанцов	Фінансовий контролінг – це постійно діюча система контролю, що забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках економічної діяльності державних підприємств, своєчасне виявлення відхилень фактичних її результатів від запланованих і прийняття управлінських рішень, що забезпечують її нормалізацію
В. Карцева	Фінансовий контролінг комплексно впливає на діяльність підприємства й забезпечує його функціонування на базі постійних координуючих дій між різними фазами циклу (облік, аналіз, планування, моніторинг і контроль)
І. Біломісна	Фінансовий контролінг – система забезпечення ефективного управління підприємством на основі виконання функцій планування, координації і контролю для досягнення мети й запланованих результатів діяльності
В. Маргасова	Фінансовий контролінг – орієнтована на майбутнє інтегрована система, яка представляє собою синтез елементів обліку, аналізу, контролю, планування і забезпечує інноваційно спрямоване консультування з метою досягнення цілей та результативності діяльності підприємства
<i>Фінансовий контролінг як специфічна функція управління фінансовою діяльністю</i>	
Н. Іщенко	Основною метою фінансового контролінгу є забезпечення за допомогою фінансових інструментів стабільного розвитку підприємства в певному сегменті ринку, орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку й вартості капіталу та мінімізацію фінансових ризиків
В. Костецький	Фінансовий контролінг як одна з основних складових контролінгу представляє собою регуляторну керуючу систему, яка координує взаємозв'язки між формуванням інформаційної бази, фінансовим аналізом, фінансовим плануванням і внутрішнім фінансовим контролем, що забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках фінансової діяльності підприємства, своєчасне виявлення відхилень фактичних її результатів від передбачених і прийняття оперативних управлінських рішень, спрямованих на її нормалізацію
Д. Хан, Г. Хунгенберг	Фінансовий контролінг реалізує головну монетарну мету компанії – оптимізує фінансові результати через максимізацію прибутку й вартості капіталу за умови збереження стабільної ліквідності та платоспроможності підприємства

Продовж. табл. 1

Автор	Визначення
С. Івахненкова, О. Мелих	Фінансовий контролінг є інтегрованою підсистемою прийняття управлінських рішень щодо пріоритетних напрямів фінансової діяльності підприємства, яка базується на комплексному аналізі даних бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та передбачає узгодження фінансових аспектів функціонування всіх підрозділів підприємства
Ю. Лаута, Б. Герасимов	Фінансовий контролінг представляє собою контролюючу систему, що забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках фінансової діяльності підприємства, своєчасне виявлення відхилень фактичних її результатів від передбачених і прийняття оперативних управлінських рішень, які забезпечують її нормалізацію
О. Рябенков	Розглядає фінансовий контролінг як функціональну систему підтримки фінансового менеджменту, яка передбачає комплексне використання методик та інструментів бюджетування, планування, внутрішнього контролю, інформаційного забезпечення та ризик-менеджменту для оцінки загального фінансового стану підприємства, вчасного виявлення відхилень від запланованих показників та оперативного реагування на вплив негативних факторів і їх своєчасну нейтралізацію з метою забезпечення позитивного довгострокового ефекту
О. Коковіхіна	Фінансовий контролінг – підсистема контролінгу, що здійснює орієнтоване на результат управління фінансами підприємства за допомогою використання методів та інструментів фінансового менеджменту, забезпечення безперервного потоку внутрішньої і зовнішньої інформації для ухвалення управлінських рішень
Г. Тельнова	Фінансовий контролінг – підсистема фінансового менеджменту підприємства, спрямована на розроблення управлінських рішень щодо досягнення стратегічних цілей із мінімальним ризиком та побудована на системі інформаційних потоків, охоплюючих функції управління активами, капіталом, грошовими потоками, інвестиціями, інноваціями й фінансовими результатами
В. Одноволик	Фінансовий контролінг – це сукупність функцій для забезпечення стабільного фінансового стану підприємства: ліквідності та платоспроможності. Фінансовий контролінг – це інтегрована підсистема забезпечення прийняття обґрунтованих і вмотивованих управлінських рішень, яка базується на використанні методів фінансового планування, фінансового контролю та фінансового аналізу

Установлено, що деякі вчені ототожнюють фінансовий контролінг із контролінгом бізнес-процесів, посилаючись на рушійну силу підприємництва – фінансові відносини – та включаючи до напрямів фінансового контролінгу і логістику, і виробництво та продажі тощо. Безсумнівно, майже всі бізнес-процеси пов'язані з фінансами й необхідним є визначення фінансових можливостей та ефективності їх перебігу, укрупнення функцій контролерів знижує результативність управлінських рішень. Інші дослідники виокремлюють фінансовий контролінг у специфічну діяльність, що стосується виключно фінансування бізнесу (надання та погашення кредитів, залучення капіталу), аудиту фінансової діяльності, застосування фінансових інструментів.

Авторська позиція полягає в підтримці другої групи поглядів на фінансовий контролінг, тому проведено більш глибокий морфологічний аналіз саме цих його визначень.

Так, за атрибутом змістовної форми, фінансовий контролінг представляється як складова

контролінгу (В. Костецький, О. Коковіхіна) підсистема прийняття управлінських рішень у фінансовому менеджменті (С. Івахненкова, О. Мелих, О. Рябенков, Г. Тельнова, В. Одноволик), контролююча система (Ю. Лаута, Б. Герасимов). Найбільш точно й водночас доцільно представити фінансовий контролінг як підсистему фінансового менеджменту, що, як зазначають дослідники, має зв'язок з іншими підсистемами – бюджетуванням і плануванням, ризик-менеджментом, діагностикою фінансового стану [9, с. 144].

За атрибутом установленної мети вченими вказується на: оптимізацію фінансових результатів, максимізацію прибутку й вартості капіталу (погляд Д. Хана, Г. Хунгенберга, Н. Іщенко); оптимізацію і нормалізацію фінансової діяльності організації (В. Костецький, С. Івахненкова, О. Мелих, Ю. Лаута, Б. Герасимов); підтримку платоспроможності та ліквідності (Д. Хан, Г. Хунгенберг, В. Одноволик). За атрибутом «методи та інструменти» дослідники виокремлюють: формування інформаційної бази,

фінансовий аналіз, бюджетування, фінансове планування, ризик-менеджмент, узгодження, координацію та внутрішній фінансовий контроль. Заслуговує на увагу включення до методів фінансового контролінгу внутрішнього консалтингу як інноваційно спрямованого «консультування з метою досягнення цілей та результативності діяльності підприємства» [6]. Означене дозволяє розвинути завдання фінансового контролінгу, запропоновані В. В. Костецьким («забезпечення нормального рівня поточної ліквідності та платоспроможності; формування системи показників фінансової інформації; формування прогнозних балансів і бюджетів; контроль найважливіших фінансових показників; контроль грошового потоку й генерування грошових коштів; формування системи управління на основі відхилень фінансових показників; контроль за оборотними коштами; податковий контролінг; контролінг капітальних вкладень» [5, с. 145]), узгодженням і координацією фінансових відносин організації та наданням консалтингових послуг керівництву.

Окрім наведеного морфологічного аналізу, для визначення принципів фінансового контролінгу пропонується враховувати методологію синергетики, управління змінами, системного підходу як наукової бази сучасного менеджменту. Відповідно до синергетичного підходу, фінансовий контролінг має ґрунтуватися на принципах: міждисциплінарності та полідисциплінарності (в ньому використовуються напрацювання економіки, математики, кібернетики, моделювання), відкритості, зворотного зв'язку, нелінійності й динамічності процесів. У межах системного підходу фінансовий контролінг набуває ознак системності, єдності елементів, їх узгодженості. Управління знаннями наділяє фінансовий контролінг принципами перманентного навчання підсистеми, рефлексії та створенням нових знань.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямку. Отже, у результаті проведеного морфологічного аналізу, урахування методології сучасного менеджменту організацій (зокрема, синергетичного та системного підходів, управління знаннями), можна отримати розвиток дефініції фінансового контролінгу, що полягає у визначенні його як підсистеми фінансового менеджменту, яка ґрунтується на мето-

дології системності, синергетичності, рефлексії, управлінні знаннями, загальноуправлінських і фінансових методах та інструментах (формування інформаційної бази, фінансовий аналіз, бюджетування, фінансове планування, фінансовий ризик-менеджмент, узгодження, координація та внутрішній фінансовий контроль і консалтинг). Тому виникає необхідність подальших досліджень категорії «фінансовий контролінг» та засад реалізації контролінгу в діяльності підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біломістна І. І. Фінансовий контролінг як система ефективного управління діяльністю підприємства / І. І. Біломістна, О. М. Біломістний, А. С. Фесенко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 1. – С. 64–68.
2. Васильєва Т. А. Фінансовий контролінг як інструмент управління економічними процесами на підприємстві / Т. А. Васильєва, О. В. Рябенков // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 1. – С. 84–90.
3. Виговська Н. Г. Антикризовий фінансовий контролінг як інструмент запобігання банкрутства / Н. Г. Виговська, А. Ю. Полчанов // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2013. – № 4. – С. 146–153.
4. Іщенко Н. А. Фінансовий контролінг в системі управління фінансовою діяльністю підприємства / Н. А. Іщенко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – Вип. 22(1). – С. 227–232.
5. Костецький В. В. Фінансовий контролінг у системі управління фінансами підприємства / В. В. Костецький // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Економіка. – 2012. – Вип. 19. – С. 143–146.
6. Маргасова В. Г. Дефініції поняття «фінансовий контролінг» / В. Г. Маргасова,

- К. М. Катрушенко // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Сер. 1 : Економіка. – 2014. – Вип. 2. – С. 125–128.
7. Одноволик В. І. Фінансовий контролінг – ефективна підсистема управління підприємством в період фінансової кризи / В. І. Одноволик // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. – 2015. – № 2. – С. 125–129.
 8. Савчук Д. Фінансовий контролінг на підприємстві в період економічної кризи / Д. Савчук // Ринок цінних паперів України. – 2012. – № 12. – С. 91–96.
 9. Тельнова Г. Підсистема контролінгу в системі фінансового менеджменту підприємства / Г. Тельнова // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 4. – С. 140–147.
- REFERENCES**
1. Bilomistna, I. I., Bilomistnyi, O. M. & Fesenko, A. S. (2014). Finansovyj kontrolingh jak systema efektyvnogho upravlinnja dijajnistju pidpryjemstva [Financial controlling in the management system of the enterprise financial activity]. *Visnyk Universytetu bankivskoji spravy Nacionaljnogho banku Ukrainy – Bulletin of University of banking of the National Bank of Ukraine* (1), (pp. 64–68) [in Ukrainian].
 2. Vasylyjeva, T. A. & Rjabenkov, O. V. (2014). Finansovyj kontrolingh jak instrument upravlinnja ekonomichnymy procesamy na pidpryjemstvi [Financial controlling as a tool of economic management in the enterprise]. *Visnyk Ukrainijskohoji akademiji bankivskoji sprav. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Ukrainian Academy of banking: Collected papers. Series: Economic science* (1), (pp. 84–90) [in Ukrainian].
 3. Vyghovsjka, N. Gh. & Polchanov, A. Ju. (2013). Antykryzovyj finansovyj kontrolingh jak instrument zapobighannja bankrutstva [Anti-crisis financial controlling as a tool to prevent bankruptcy]. *Visnyk Zhytomyrskogho derzhavnogho tekhnologhichnogho universytetu – Bulletin of Zhytomyr state technological University* (4), (pp. 146–153) [in Ukrainian].
 4. Ishchenko, N. A. (2012). Finansovyj kontrolingh v systemi upravlinnja finansovuju dijajnistju pidpryjemstva [Financial controlling in the management system of the enterprise financial activity]. *Naukovi praci Kirovohradsjkogho nacionaljnogho tekhnichnogho universytetu. Ekonomichni nauky – Scientific works of Kirovograd national technical University: Collected papers. Series: Economic science* (22 (1), (pp. 227–232) [in Ukrainian].
 5. Kostecjkij, V. V. (2012). Finansovyj kontrolingh u systemi upravlinnja finansamy pidpryjemstva [Financial controlling the financial management system of the enterprise]. *Naukovi zapysky Nacionaljnogho universytetu «Ostrozjka akademija». Ekonomika – Scientific notes the National University of Ostrog Academy. Collected papers. Series: Economics* (19), (pp. 143–146) [in Ukrainian].
 6. Marghasova, V. Gh. & Katrushenko, K. M. (2014). Definiciji ponjattja «finansovyj kontrolingh» [Definition of «financial controlling»]. *Naukovyj visnyk Chernihivskogho derzhavnogho instytutu ekonomiky i upravlinnja. Ekonomika. – Scientific journal of Chernihiv state Institute of Economics and management: Collected papers. Series: Economy* (2), (pp. 125–128) [in Ukrainian].
 7. Odnovolyk, V. I. (2015). Finansovyj kontrolingh – efektyvna pidsystema upravlinnja pidpryjemstvom v period finansovoji kryzy [Financial controlling – effective subsystem of enterprise management in times of financial crisis]. *Bukhghaltersjkij oblik, analiz ta audyt: problemy teoriji, metodologiji, orghanicaciji – Accounting, analysis and audit: problems of theory, methodology, organization*, 2, 125–129 [in Ukrainian].
 8. Savchuk, D. (2012). Finansovyj kontrolingh na pidpryjemstvi v period ekonomichnoji kryzy [Financial controlling at the enterprise during the economic crisis]. *Rynok cinnnykh*

paperiv Ukrainy – The securities market of Ukraine, 12, 91–96 [in Ukrainian].

9. Teljnova, Gh. (2012). Pidsystema kontrolingu v systemi finansovogho menedzhmentu

pidprijemstva [The subsystem of controlling in the system of financial management of enterprise]. *Ghalyckyj ekonomichnyj visnyk – Galician economic Bulletin*, 4, 140-147 [in Ukrainian].

В. В. Дружинина, доктор экономических наук, профессор (Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского). **Развитие дефиниции финансового контроллинга в теории современного менеджмента организаций.**

Аннотация. Цель статьи заключается в выявлении дефиниций контроллинга организации с учетом положений современного менеджмента. В статье раскрыта дихотомия взглядов на содержание финансового контроллинга. **Методика исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких общенаучных и специальных методов исследования: анализа и синтеза, систематизации и обобщения, диалектического подхода. **Результаты.** На основе проведенного морфологического анализа в статье предложены подходы относительно определения принципов финансового контроллинга, учитывая методологию синергетики, управления изменениями, системного подхода как научной базы современного менеджмента. **Практическая значимость результатов исследования.** В статье обосновано, что учетывание методологии современного менеджмента организаций дает возможность получить развитие дефиниции контроллинга, заключающийся в определении его как подсистемы финансового менеджмента, которая основывается на методологии системности, синергетичности, рефлексии, управлении знаниями, общеуправленческих и финансовых методах и инструментах. Основные научные положения статьи можно использовать в практике управления предприятий различных форм собственности и отраслевой принадлежности.

Ключевые слова: финансовый контроллинг, управленческие решения, контроль, менеджмент, бизнес-процессы, финансовая деятельность.

V. Druzhynina, Dc. Econ. Sci., Prof. (Kremenchug national University named after Mikhail Ostrogradsky). **Development of finance controlling definition in the modern theory of management organizations.**

Summary. Purpose. The article is to identify the definitions of the controlling organization subject to the provisions of modern management. The article reveals the dichotomy of views on the contents of financial controlling. **Methodology of research.** The solution in the article the tasks carried out with the help of such scientific and special research methods: analysis and synthesis, systematization and generalization, the dialectical approach. **Findings.** Based on the morphological analysis proposed in the article the approaches to definition of principles of financial controlling, given the methodology of synergetics, change management, system approach as scientific base of modern management. **Practical value.** The article proves that taking into account methodology of modern management of organizations, gives you the opportunity to develop the definition of controlling is to define it as a subsystem of financial management, which is based on the methodology of the system, energeticness, reflection, knowledge management, administrative and financial methods and tools. Basic scientific principles can be used in the practice of management of enterprises of different ownership forms and galuzeva facilities.

Keywords: financial controlling, managerial decisions, control, management, business processes, financial activities.